

De Taal van Helmond

Stukskes over ons stadsdialect door Jos Leenen

					
skats	zôk	sûk	wèp	bört	fyts
					
aap	skôöp	skûûn	èej	bööl	ryyk
					
pàn	zòn	kûs	skip	mug	bón
					
mànt	hòont	uul	skeet	drøøf	skool
					
vos	zaag	ġàt	skèñk	riñ	vèèreke

Hèlemòns Lèerplèñkske mi de 26 **klínkers** in ut rôwt, 16 **meedeklínkers** in ut zwart én **g, ġ, ñ** in ut gruun. Mi afbildiñe vån Erit de Roeper.

Umdè ut Hèlemòns dè verdyynt is òns dyelèkt àlvàst klañkzôøjver vástġeleet vur straks às de lèesten Hèlemònse mèns is ôjtġeprôt.

Omdat het Helmonds dat verdient is ons dialect alvast klankzuiver vastgelegd voor straks als de laatste Helmonder is uitgepraat.

De logica van het leerplankje in het kort

De dertig klankzuivere woorden van het leerplankje zijn gekozen op functionaliteit, niet op aardigheid. Behalve het laatste woord vèèreke zijn alle woorden bewust eenlettergrepig. Alle klinkers zijn rood. De eerste en derde rij tonen de korte klinkers en rij twee en vier de lange (uitwerking volgt, of: Dè kumt nôg). In kolom 4-5-6 zijn de klinkers per paar (kort/lang) aan elkaar gekoppeld (kolom 4. è/èè en i/ee 5. ö/öö en u/øø 6. y/yy en ó/oo). In kolom 1-2-3 zijn ze bovendien op verwantschap per vier gegroepeerd (1. a/aa/à/àà 2. ô/ôô/ò/òò 3. û/ûû/ü/uu). Op het eerste gezicht en gehoor mag het minder duidelijk zijn, maar skip en skeet vormen wel degelijk een koppel, net zoals mug/drøøf, en bôn/skool (Dè kumt nôg). De onderste rij toont de eenlingen 'o' en 'e' (Dè kumt ók nôg). Waarom een klinker het predicaat klinker verdient en waarom er in ut Hèlemòns sprake zou zijn van exact 26, ók dè kumt nôg. De medeklinkers 'g' en 'ğ' en de 'ñ' verdienen extra aandacht en zijn daarom groen. De 16 zwarte medeklinkers, waarvan sommige meermalen voorkomen, draperen zich om de klinkers heen en worden als in het Standaardnederlands uitgesproken. Uit màànt en hòònt volgt dat je de eind-d uit het Standaardnederlands als 't' schrijft als je die ook zo uitspreekt. Uit wèp volgt dat je de eind-b uit het Nederlands als 'p' schrijft als je die zo uitspreekt. Moge duidelijk zijn dat niets aan het toeval is overgelaten en dat alles op het leerplankje, ut Hèlemòns lèèrplèñkske, zijn functie en plaats kent (raadpleeg desgewenst de website).

Dè kumt nôg

Om bovenstaand de logica van het leerplankje vooral kort te houden, is niet alles uitgewerkt. Er volgen nog vele Stukskes waarin dat wel gebeurt. Niet alles laat zich in één keer uitleggen. Vandaar, trek niet te gauw conclusies. Oordeel pas als je alle informatie hebt. Waaj às kyntjes haan dè ğedult nôr òns vader ny ààlt. Hij had een standaarduitdrukking die hij vaak naar onze kop slingerde.

Ik twijfelde er ernstig aan of wat hij zei wel bestond en verdacht hem ervan het zelf bedacht te hebben. Dat deed hij wel vaker. Als wij als nieuwsgierige kinderen wat al te gretig waren en ogenblikkelijk antwoord verlangden en het zelfs waagden hem in de rede te vallen, dan volgde steevast: "Ĝe mût d'm bûûr ny in z'n krôôm skèjte vur y is ôôjtġepakt!" Ik heb de uitdrukking nooit echt begrepen, want wat moet je er letterlijk mee? Maar des te beter snaptten wij als kinderen wat hij bedoelde, al was het maar door zijn intonatie. Hij snoerde ons met zijn uitspraak feilloos de mond. Het was nog net geen doodoener, want daar had ie beter geschut voor. "Mût ik't òp un bryfke ġèève!?!"

Wat bewust ontbreekt op het leerplankje

Uit het Standaardnederlands zijn niet terug te vinden: au/ou (=ô+w), ei/ij (=è+j), ui (=ö+j), oe (=û), ie (=y), eu (=øø) en de medeklinkers c (=s of k), ch (=g), x (=ks) en q (beroemd geworden is het Lingo-woord met een q: qûkske). De in veel dialecten favoriete klinker ao of oa (één klinker met twee letters zoals in straat, maar ook stroat) komt op het leerplankje evenmin voor vanuit het principe: één klank wordt in ut Hèlemòns nooit met twee verschillende letters geschreven. Het alternatief is strôôt (zie skôôp).

Klètje All inclusive-hotel: Dôôr ġôô ik èlek jôôr wèr heen, wànt dôôr kàànde èète tòte ġe un òns weegt.

Jos Leenen

www.detaalvanhelmond.nl